

ارائه الگوی ارزیابی موفق خط مشی های عمومی سازمان تأمین اجتماعی مبتنی بر اخلاق حرفه ای

سارا حاجت‌پور^۱

کرم اله دانش‌فرد^۲

محمد تابان^۳

قنبر امیرنژاد^۴

چکیده

در سراسر دنیا راهکارهای متنوعی برای ارزیابی خط مشی ها و کاهش معضلات و بی‌اخلاقیهای ناشی از اجرای معیوب خط مشی ها مورد استفاده قرار می‌گیرد، همگام با رویکردهای بین‌المللی که سیاستها و ابزارهایی را جهت بهبود ارزیابی خط مشی های سازمانی به فراخور آن سازمانها پیشنهاد می‌کند، در این مطالعه رویکردهای ارزیابی چندی نیز از سوی محققان مختلف ارائه گردیده که در تلاش جهت ارتقاء کیفیت اجرای خط مشی ها و کاهش نارضایتی و تنشهای ناشی از عدم ارزیابی صحیح آنها می‌باشیم. این مطالعه در پی ارائه الگوی مطلوب ارزیابی اجرای خط مشی های عمومی در سازمان تأمین اجتماعی بعنوان یک نهاد عمومی غیر دولتی می‌باشد. جامعه تحقیق از دو گروه تشکیل شده جهت گروه خبرگان تحقیق از روش نمونه‌گیری غیرتصادفی از نوع گزینشی و برای جامعه مدیران و ذینفعان از روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای به روش تصادفی ساده استفاده شد. به نظر می‌رسد یافته‌های پژوهش و مدل ارائه شده این توانایی را دارد تا به عنوان راهکاری برای ارزیابی مطلوب و اثربخش به سیاستگذاران این عرصه پیشنهاد گردد، همچنین پیشنهاداتی جهت ارزیابی مؤثر مبتنی بر اخلاق در سازمان مذکور و متعاقباً ارتقاء سطح کیفیت اجرای خط مشی های عمومی در آن سازمان ارائه می‌دهد.

واژگان کلیدی

ارزیابی خط مشی ، خط مشی ، اخلاق حرفه ای، سازمان تأمین اجتماعی.

۱. استاد گروه مدیریت، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: modir_2020@yahoo.com

۲. استاد گروه مدیریت، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Email: c.daneshfard@yahoo.com

Email: taab1351@ut.ac.ir

۳. استادیار گروه مدیریت، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران.

Email: g.amirnejad@gmail.com

۴. استادیار گروه مدیریت، دانشگاه اهواز، اهواز، ایران.

طرح مسأله

سازمان‌های اداری به طور مرتب در مرحله اجرای خط مشی گذاری مشارکت فعال دارند. این که چه سازمانی توانایی و ظرفیت این امر را دارد که بتواند تصمیم بگیرد که خط‌مشی را شکل بدهد و موضوعات منعکس شده از سوی مردم را تحت تأثیر قرار دهد، با ارزیابی خط‌مشی که قاعده یا اصلی است که یک گروه یا سازمان برای هدایت تصمیمات و اقدامات در طول ارزیابی از آن استفاده می‌کنند (دانش‌فرد، ۱۳۹۳). تا چندی قبل ارزیابی خط مشی به صورت جدی مورد توجه نبود و در فرآیند خط‌مشی گذاری کمتر به آن پرداخته می‌شد ولی اخیراً در میان محققان و خط مشی گذاران علاقه و تمایل زیادی در قبال این مقطع از فرآیند خط مشی گذاری در حال شکل‌گیری است (الوانی، ۱۳۸۷). اعضاء زیر نظام‌های خط مشی و سایر افراد ذینفع به نوبه خود نحوه اجرا و آثار خط مشی را ارزیابی می‌کنند تا در صورت لزوم از آن حمایت کنند یا با آن به مخالفت برخیزند یا خواستار تغییر آن شوند (هاولت و رامش، ۲۰۰۳). غالباً مهم‌ترین ارزیابی از خط‌مشی عمومی خارج از سازمان‌های عمومی به وسیله مطبوعات، رسانه‌های گروهی، افراد، پژوهشگران و گروه‌های غیر دولتی به عمل می‌آید: شناسایی و شناخت مشکلات عمومی و ارزیابی خط‌مشی از وظایف اصلی و مستمر رسانه‌هاست (دانایی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۱). جریان‌های سیاسی و محیطی در خط‌مشی گذاری مؤثر هستند و نقش برجسته‌ای ایفا می‌کنند و رسانه‌ها از طریق اطلاع رسانی و هم از طریق جوسازی و صحنه سازی در تلاش برای شکل دادن به خط‌مشی هستند (دانش‌فرد، ۱۳۹۳). اگر چه توانمندسازی قانونی نهادها و مجریان دولتی می‌تواند باعث ایجاد مشروعیت اجرای قوانینی شود که به طور محلی طراحی و تدوین شده است، اما مخاطراتی مانند افزایش اختیارات کارگزاران برای تدوین و اجرای قانون به طور دلخواه را فراهم می‌کند و مشروعیت دولتی نهادهای عمومی را به واسطه نادیده گرفتن حق قانون سایر زیرنظام‌های خط‌مشی عمومی جهت مورد چالش قرار دادن نهادهای مجری را بکاهد (برنس و همکاران، ۲۰۰۸).

این تحقیق بدنبال آن است تا با پاسخ به پرسش اصلی مبنی بر اینکه: الگوی ارزیابی خط مشی های عمومی سازمان تأمین اجتماعی کدام است؟ مؤلفه هاو شاخص های حاکم بر ارزیابی خط مشی های عمومی را شناسایی و پیشنهاداتی جهت بهبود ارزیابی خط مشی ها ارائه دهد.

1 . Hawelett and Ramesh

2 . Brenes et al

مروری بر ادبیان پژوهش

مفهوم خط مشی

فرایند خط مشی ها، شامل تنظیم سیاست و پیاده سازی آن است. با این حال، تنظیم سیاست و پیاده سازی آن، دو گام جدا از هم نیستند، بلکه تا حدودی زیادی در هم تنیده و با هم آمیخته شده اند. علاوه بر این، فرایند سیاست گذاری، فرایندی تعاملی است که فاقد نقطه شروع و پایان است (لیندبلوم^۱، ۲۰۰۰). بنابراین، پیاده سازی خط مشی ها، افزایش قاعده مندسازی سیاست را در پی دارد (کیو و همکاران^۲، ۲۰۰۲).

اجرای خط مشی ها

اجرای خط مشی ها را می توان به عنوان فرایند اجرا، تصمیمی دولتی در نظر گرفت (پادل^۳، ۲۰۰۹). اگر چه فرایند اجرای خط مشی ها و نتایج آن ها، در عمل در هم تنیده اند، بسیاری از پژوهشگران، در تشریح اجرای خط مشی ها، ایجاد تمایزی مفهومی میان این دو را سودمند دانسته اند (جیمز و همکاران^۴، ۱۹۸۷). فرایند اجرای خط مشی ها، فعالیت های مرتبط با سیاست را در برمی گیرد، این در حالی است که نتایج سیاست، به تأثیر نهایی بر روی مسائل سیاسی بر می گردد. پیاده سازی، فرایندی تکراری است که بدین وسیله ایده ها به عنوان سیاست، بیان شده و به عنوان فعالیتی اجتماعی به رفتار تبدیل می گردند (پادل، ۲۰۰۹). اقدام اجتماعی که از سیاست نشات گرفته است، معمولاً در صدد بهبود وضعیت اجتماعی است و اغلب به عنوان برنامه ها، روش ها، مقررات یا اقدامات ظهور می یابند (مگ و اگا و همکاران^۵، ۲۰۱۵).

پیاده سازی، از گذشته های دور به عنوان مرحله متمایزی در فرایند خط مشی ها در نظر گرفته می شود، و جهت نمایش تحول در ایده سیاست یا انتظار از فعالیت ها، در صدد اصلاح مشکلات اجتماعی است (جیمز و همکاران، ۱۹۸۷). درک فرایند پیاده سازی خط مشی ها، تا حدودی مهم به شمار می رود؛ زیرا بسیاری از برنامه های اجتماعی بنا به خواست همگان تامین وجه می شوند، و توسط سیاست دولتی اجرا می شود و تحت تأثیر قرار می گیرند. سیاست ارزیابی پیاده سازی برنامه نیز، جهت اطلاع رسانی در (مگ و اگا و همکاران، ۲۰۱۵).

اخلاق حرفه ای در خط مشی گذاری

سازمانهای امروزی به منظور کسب و حفظ مزیت رقابتی و اثربخش بودن توجه شایانی به ابعاد اخلاقی کسب و کار نموده اند، در ایت میان اخلاق حرفه ای به عنوان یک مقوله بسیار مهم

- 1 . Lindblom
- 2 . Qiu et al
- 3 . Paudel
- 4 . James et al
- 5 . Mugwagwa et al

در رابطه با اثربخشی سازمانی مورد تأکید اندیشمندان قرار گرفته است. اخلاق حرفه ای در سنت با محوریت انسان و انگیزه خدمت به دیگران بوده که در طول تاریخ متحول گردیده است (عاملی، ۱۳۸۱) اخلاق خرله ای، بهره وری را افزایش می دهد، ارتباطات را بهبود می بخشد و درجه ریسک را کاهش می دهد، زیرا هنگامی که اخلاق حرفه ای در سازمان حاکم است، جریان اطلاعات به راحتی تسهیل می گردد، و مدیران قبل از ایجاد حادثه، از آن مطلع می گردند، (یقین لو، ۱۳۸۲) اخلاق حرفه ای متعهد شدن انرژی ذهنی، روانی و فیزیکی فرد یا گروه به ایده جمعی، در جهت اخذ قوا و استعداد درونی گروه و فرد، برای توسعه است (کادوزیر، ۲۰۰۲)

عوامل مؤثر بر اخلاق حرفه ای

سطح پیشرفت اخلاقی

مرکز کنترل

محیط سازمانی

رعایت قوانین و استانداردهای علمی (مقیم، ۱۳۷۷)

ارزیابی خط مشی

ارزیابی به عنوان یکی از مراحل فرایند خط مشی گذاری در طول تمام مراحل فرایند خط مشی گذاری جاری و ساری است. مطالعات جدید در عرصه ارزیابی خط مشی، مشخصاً بر قضاوت‌های هنجاری در مورد نهادهای سیاسی و خط مشی های اجتماعی تأکید دارد، البته معمولاً افراد غیر دولتی زیرنظامهای خط مشی نیز در ارزیابی مؤثرند. حتی می توان از مردم عام هم نام برد که در نهایت در زمان رأی گیری، به آن خط مشی رأی می دهند (بکر، ۱۹۸۳). اعضای زیر نظام خط مشی و سایر افراد ذینفع نیز به نوبه خود نحوی اجرا آثار خط مشی را ارزیابی می کنند تا بتوانند در صورت لزوم از آن حمایت کنند یا با آن به مخالفت برخیزند یا خواستار تغییر آن شوند. بنابراین ارزشیابی خط مشی، فرایندی است که در آن مشخص می شود یک خط مشی در عمل از چه ابزارهایی استفاده کرده و درصدد تحقق چه اهدافی بوده است عمق و دقت ارزشیابی خط مشی به نظر کسانی بستگی دارد که دستور شروع آن را صادر کرده اند یا به اجرای آن متعهد شده اند (ایمانیان و منوریان، ۱۳۹۴). ارزشیابی خط مشی مانند سایر مراحل فرایند خط مشی، اقدامی سیاسی است و در برخی مواقع از آن برای پنهان کردن حقایق خاص استفاده می شود، حقایقی که بیم آن می رود، دولت را در موضع ضعف قرار دهد برای دولت نیز این امکان وجود دارد که از ارزیابی به نحوی استفاده کند که از آن خط مشی، تصویر مطلوب تری به دست آید. بخش اعظم این فرایند را بحث ها، مشاجرات، مذاکرات و توجیهاتی تشکیل می دهد که همواره میان بازیگران خط مشی اتفاق می افتد (هاولت و رامش، ۲۰۰۳).

1 . Becker

2 . Hawelett and Ramesh

برخی کشورها نیز اصلاح بخش دولتی با سازوکار ارزیابی درونی، به بخشی از بسته مدیریت دولتی آن‌ها تبدیل شد (پولیت، ۲۰۰۴). ارزیابی خط مشی عمومی، به شکل کلی به عنوان ابزاری تحلیلی و رویه‌ای تعریف شده که دو کار انجام می‌دهد، نخست تحقیق ارزیابی، دوم ارزیابی به عنوان مرحله ای از خط مشی که اشاره دارد به گزارش اطلاعات بدست آمده به خط مشی گذاران درگیر در فرایند خط مشی گذاری (وولمن، ۱۹۹۴) از طریق ارزیابی و سنجش اثربخشی می‌توان به میزان موفقیت در اجرای خط‌مشی پی‌برد. خط‌مشی عمومی و حکمرانی (نظارت) شبکه‌ای می‌تواند منفعت ایجاد کند که از میزان آشکار مبادلات موجود زمانی که انتخاب‌های آگاهانه و عقلایی برای خط‌مشی‌های آینده وجود داشته باشد (کیو، ۲۰۰۹؛ نقل از شریف زاده و معدنی، ۱۳۹۴).

مطابق نظریه برمن در سال ۱۹۸۰، نباید خط مشی را ارزیابی کرد بلکه باید اجرا را ارزیابی نمود، چون رویکرد بالا به پایین تک حلقه‌ای است ولی رویکرد پایین به بالا دو حلقه‌ای است پس ارزیابی خط مشی تک حلقه‌ای است و ارزیابی اجرا، نوعی یادگیری دو حلقه‌ای می‌باشد (برمن، ۱۹۸۰: ۱۵۷). سودمندترین نتیجه ارزشیابی خط مشی تنها در نتایج مستقیم آنها نهفته نیست، بلکه در فرآیند یادگیری خط مشی است که ملازم با آن می‌باشد. بازیگران خط مشی به طور مداوم از ارزشیابی رسمی و غیر رسمی خط مشی‌ها نکته‌ها می‌آموزند و مواضع خود را اصلاح می‌کنند. (هاولت و رامش، ۱۳۸۰)

انواع ارزشیابی خط مشی

سیر تحول الگوهای ارزیابی را به چهار نسل تقسیم کردند: نسل نخست ارزیابی از سال ۱۹۰۰ با تأکید بر اندازه‌گیری کمی خط‌مشی و تحت تأثیر فضای نظریه مدیریت علمی تیلور به وجود آمد؛ نسل دوم ارزیابی از سال ۱۹۴۲ با تمرکز بر توصیف‌گری کمی - کیفی به جای اندازه‌گیری آغاز شد؛ نسل سوم ارزیابی با پرخش نگاه از توصیف‌گری تحقق اهداف به قضاوت‌گری ارزشمندی و شایستگی خط‌مشی، در سال ۱۹۶۷ شروع می‌شود؛ نسل چهارم ارزیابی از سال ۱۹۸۵ با معرفی ارزیابی ساختارگرا با ترویج مدل تعاملی ارزیاب-گروه‌های ذینفع به جای قضاوت‌گری فردی و مبتنی بر معرفت‌شناسی پسامدرن، آغاز می‌شود. با توجه به شرایط زمانی و مکانی و چارچوب‌های معرفت‌شناسانه، تاکنون، الگوهای ارزیابی متعددی، ایجاد شده‌اند که در نگاه اول پراکنده و غیرمرتبط جلوه می‌کنند؛ اما با وجود تعدد اسامی و تنوع زیاد الگوها، جوهره ارزیابی آنها را به هم مرتبط می‌سازد. تلاش‌های زیادی برای ترسیم جریان مطالعات ارزیابی ضمن تبیین نقاط اشتراک و افتراق الگوها انجام گرفته است؛ از جمله روسی و همکاران (۲۰۰۴)، استافلیم و کورین (۲۰۱۴)، اون (۲۰۱۲) و هانسن (۲۰۰۵). به نظر می‌رسد گونه‌شناسی آلکین و کریستی (۲۰۱۲) از الگوهای ارزیابی جامع‌تر و معتبرتر از بقیه باشد؛ چراکه خود نظریه پردازان نیز با ارائه بازخورد به ایشان سهمی در تکمیل و بهبود طبقه‌بندی مزبور داشته‌اند.

رابطه میان اجرا و ارزیابی خط مشی

درک ارزیابی اجرای خط‌مشی به این دلیل مهم است که بسیاری از برنامه‌های اجتماعی از طریق منابع مالی عمومی تأمین می‌شود. این برنامه‌ها از طریق خط‌مشی عمومی شکل گرفته و تحت تأثیر قرار می‌گیرد. مردم و جامعه از دولت انتظار دارند که منابع و امکانات عمومی را به درستی مورد بهره‌برداری قرار دهند. آن‌ها انتظار دارند دستگاه دولتی بهترین شیوه را برای رسیدن به اهداف نهایی جامعه برگزیند؛ اما آنچه در عمل و به طور عملی مشاهده می‌شود این است که خیلی از خط‌مشی‌های عمومی تدوین شده در مرحله اجرا با مشکل مواجه شده‌اند. برای کشف این که چرا و چگونه یک پیامد خاص حاصل شده یا نه، مطالعه خط‌مشی به ویژه ادبیات مربوط به اجرای خط‌مشی، نگرش مهمی را برای آگاهی و درک از ارزیابی پس‌ازاجرا ایجاد می‌کند. با توجه به نقش و اهمیت بسیار سازمان تأمین اجتماعی در ایجاد رفاه عمومی در میان اقشار مختلف جامعه، قوانین مختلف کشوری از جمله قانون خدمات کشوری، برنامه‌های توسعه، قانون اساسی و سیاست‌های کلان کشور به بحث در باب تأمین رفاه جامعه توسط این سازمان پرداخته‌اند. لذا با توجه به هدف پژوهش حاضر، ضروری است که اجرای خط‌مشی عمومی در سازمان تأمین اجتماعی با مدل مطلوبی مورد ارزیابی قرار گیرد.

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر از نظر جایگاه زمان، آینده‌نگر و گذشته‌نگر، از نظر هدف، اکتشافی، از نظر منطق استدلال، قیاسی، از نظر نتایج یا پیامد، کاربردی و از نظر فرآیند اجرا کمی و کیفی می‌باشد.

جامعه آماری این پژوهش را مدیران و متخصصان فن و شرکاء اجتماعی سازمان تأمین اجتماعی تشکیل می‌دهد. جهت انتخاب نمونه مناسب از بین جامعه خبرگان و اساتید دانشگاهی که دارای معیارهای لازم بودند ۱۶ نفر انتخاب گردیدند. همچنین از جامعه آماری گروه دوم که شامل مدیران و صاحبان فن شرکاء اجتماعی سازمان تأمین اجتماعی در استان تهران می‌باشند، با استفاده از فرمول‌های آماری و جدول کرجسی و مورگان تعداد ۹۲ نفر می‌باشد، که پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها تعداد ۸۹ پرسشنامه جمع‌آوری گردید که نرخ بازگشت پرسشنامه‌ها ۹۶.۷ درصد می‌باشد. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته می‌باشد که دارای ۷۲ سوال بوده و هدف آن ارزیابی خط‌مشی‌های عمومی در سازمان تأمین اجتماعی با ابعاد مورد نظر می‌باشد. شیوه نمره‌گذاری آن نیز بر اساس طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای است.

پرسشنامه‌های تحقیق حاضر ابتدا از نظر روایی ظاهری و مفهومی توسط خبرگان مورد بررسی و تأیید قرار گرفت و سپس برای سنجش روایی محتوایی آن، از روش نسبت اعتبار محتوا یا CVR بهره گرفته شد.

روایی و پایایی ابزار تحقیق

جهت روایی و پایایی در بخش کیفی بطور کلی از طریق فن دلفی و بارش مغزی بدست آمده است.

روایی و پایایی بخش کمی: به منظور برآورد روایی ۱ پرسشنامه در این پژوهش از روایی محتوایی استفاده شده است. جدول (۲) و به منظور محاسبه پایایی (قابلیت اعتماد) ۳ از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید که نتایج حاصله در جدول (۴) نشان می دهد پرسشنامه تحقیق از پایایی مطلوب برخوردار می باشد.

جدول ۲- ضرایب شاخص روایی محتوایی ابعاد تحقیق

میانگین ضریب CVR ابعاد	سازه (ابعاد)
۱ / ۰۰	اقتصادی
۰ / ۸	چگونگی اجرای خط مشی
۱ / ۰۰	ماهیت خط مشی
۰ / ۸	ارزیابان مؤثر در خط مشی

جدول ۳- ضرایب آلفای کرونباخ ابعاد تحقیق

آلفای کرونباخ	ابعاد
۰ / ۸۵۸	برنامه ریزی اقتصادی
۰ / ۸۵۷	چگونگی اجرای خط مشی
۰ / ۸۴	ماهیت و تحلیل خط مشی های سازمان
۰ / ۸۱	ارزیابان مؤثر در خط مشی های سازمان

پایایی مرکب ۱ (p دلونین - گلدشتاین)

جدول ۴- مقادیر پایایی مرکب

پایایی ترکیبی	محورها
۰ / ۹۱۶	عوامل مرتبط با برنامه ریزی اقتصادی
۰ / ۸۷۴	چگونگی اجرای خط مشی
۰ / ۸۸۹	ماهیت اخلاقی خط مشی های سازمان
۰ / ۸۷۹	ارزیابان مؤثر در خط مشی های سازمان

روایی همگرا

با توجه به مقادیر حاصله برای این معیار که در جدول زیر قابل مشاهده است می‌توان گفت تمامی سازه‌های مدل اندازه‌گیری از روایی همگرای بالایی برخوردارند.
جدول ۵- مقادیر میانگین واریانس استخراج شده

میانگین واریانس استخراج شده (AVE)	محورها
۰ / ۷۸۴	عوامل مرتبط با بعد اقتصادی
۰ / ۷	چگونگی اجرای خط مشی
۰ / ۷۲۸	ماهیت اخلاقی خط مشی‌های سازمان
۰ / ۷۰۷	ارزیابان مؤثر در خط مشی‌های سازمان

طبق جدول فوق با توجه به اینکه کلیه مقادیر بالاتر از ۰.۵ می‌باشند؛ بنابراین روایی همگرا برای کلیه متغیرهای پژوهش در حد قابل قبول می‌باشد.

روایی واگرا (تشخیصی)

نتایج جدول روایی واگرا در مدل پژوهش، نشان داد کلیه متغیرهای مشاهده‌پذیر، دارای بارهای عاملی بالاتری نسبت به متغیر پنهان دیگر هستند و در حد قابل قبول بودند. نتایج روایی واگرا یا تشخیصی در جدول زیر قابل مشاهده می‌باشد.

جدول ۶- روایی واگرا بر اساس بار مقطعی

چگونگی اجرای خط-	ماهیت اخلاقی خط	برنامه ریزی	ارزیابان مؤثر در خط	
۰ / ۵۳۱	/ ۵۵۵	/ ۴۱۷	۰ / ۸۲۷	نحوه برخورد با خط
۰ / ۶۸۷	/ ۷۰۳	/ ۴۴۸	۰ / ۸۷۵	صلاحیت و
۰ / ۶۳۱	/ ۵۵۶	/ ۴۹۸	۰ / ۸۱۸	توانایی پیش بینی
۰ / ۵۹	۰ / ۶۴	/ ۸۸۲	۰ / ۵۰۴	حفظ اشتغال
۰ / ۶۵۶	/ ۶۸۲	/ ۹۱۴	۰ / ۵۲۲	تحولات اجتماعی
۰ / ۵۶۹	/ ۶۰۲	/ ۸۵۹	۰ / ۴۰۲	طرح‌های
۰ / ۷۶	۰ / ۶۷	/ ۵۱۱	۰ / ۶۸۵	عملکرد و سازمان
۰ / ۸۷۶	/ ۶۹۷	/ ۶۲۵	۰ / ۶۲۸	اثر خط مشی بر
۰ / ۸۶۸	۰ / ۷۲	/ ۵۷۷	۰ / ۵۴	حمایت گروه‌های
۰ / ۷۰۱	/ ۸۴۵	/ ۶۷۶	۰ / ۶۵۸	ابزارهای مورد
۰ / ۷۱۷	/ ۸۳۱	/ ۵۹۱	۰ / ۵۲۴	حمایت از ارزیابی
۰ / ۷۱۳	/ ۸۸۳	/ ۵۸۷	۰ / ۶۶۲	شفافیت خط مشی

یافته‌های کیفی

به منظور پاسخ به سوال فرعی اول "ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های ارزیابی خط‌مشی‌های سازمان تأمین اجتماعی (پس از اجرا) با رویکرد اقتصادی کدام است؟" از تحلیل دلفی استفاده می‌گردد. جهت شناسایی ابعاد و مؤلفه‌ها، در ابتدا محقق با مطالعه ادبیات نظری تحقیق و سایر پژوهش‌های این حوزه اقدام به شناسایی عوامل موثر کرده است و در مرحله دوم عوامل شناسایی شده در غالب پرسشنامه ای در اختیار خبرگان (جهت تایید عامل‌های شناسایی شده) قرار داده شد. نهایت اینکه الگوی مفهومی ارزیابی خط مشی عمومی (پس از اجرا) با ۴ محور اصلی، ۱۲ بعد و ۷۱ مؤلفه مورد تایید قرار گرفت و به شکل زیر ترسیم شد.

شکل ۲- مدل مفهومی ارزیابی خط مشی عمومی (پس از اجرا)

یافته‌های کمی

در این بخش به تجزیه و تحلیل یافته‌های حاصل از پرسشنامه در دو سطح توصیفی (توصیف داده‌ها) و استنباطی (تحلیل داده‌ها) پرداخته خواهد شد. در ابتدا ویژگی‌های نمونه آماری به صورت توصیفی بیان می‌گردد. سپس با استفاده از آزمون‌های مختلف آماری از جمله تحلیل عاملی تاییدی، الگوی مفهومی پژوهش مورد بررسی قرار گرفته و سوالات مربوط به آن بررسی خواهند شد.

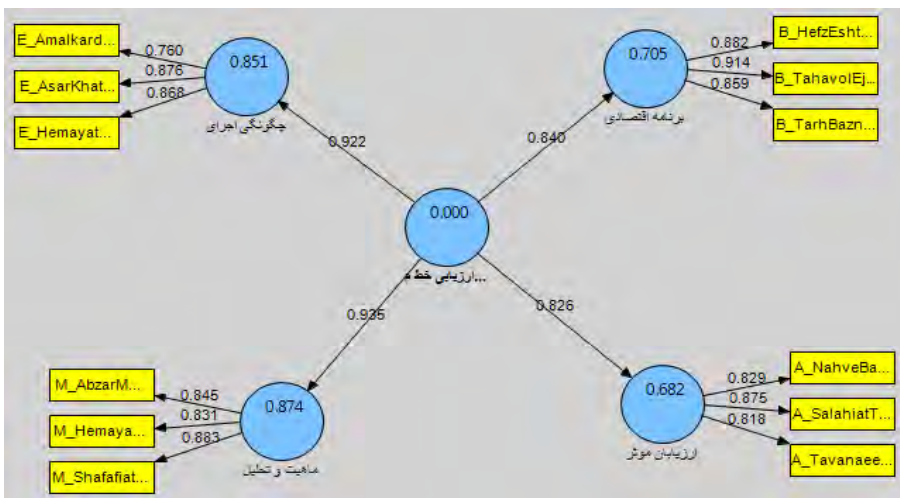
جدول ۷- آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای نرمال بودن متغیرهای تحقیق

کولموگروف-اسمیرنوف			متغیرهای تحقیق
نتیجه	معنی‌داری	آماره	
نرمال است	۰ / ۵۴۹	۰ / ۷۹۷	اقتصادی
نرمال است	۰ / ۹۵۶	۰ / ۵۱۱	چگونگی اجرای خط مشی
نرمال است	۰ / ۴۱۵	۰ / ۸۸۴	ماهیت اخلاقی خط مشی های سازمان
نرمال است	۰ / ۲	۱ / ۰۷۲	ارزیابان مؤثر در خط مشی های سازمان

تجزیه و تحلیل سوال اصلی پژوهش

بررسی ضرایب مسیر استاندارد شده: در شکل (۳) خروجی ضرایب مسیر مدل معادلات ساختاری جهت آزمون روابط بین متغیرهای پژوهش که در مراحل قبل برازش آن نیز مورد تایید قرار گرفته، ارائه گردیده است. بنابراین بر اساس مقدار t بدست آمده برای هر سوال می‌توان عنوان کرد که تمامی شاخص‌ها دارای نقش مهم و معنادار در اندازه‌گیری مولفه‌ها و ابعاد هستند. تجزیه و تحلیل مرحله کمی و ضرایب مسیر بدست آمده در راستای پاسخ به سوالات تحقیق بدین شرح است:

کلیه شاخص‌ها با توجه به ضریب مسیر بدست آمده برای آنها بالاتر از $۰/۴$ قرار گرفتند و لذا ۷۱ شاخص برای مدل ارزیابی خط مشی عمومی (پس از اجرا) مورد تایید قرار گرفتند و تمامی شاخص‌ها دارای نقش مهم و معنادار در اندازه‌گیری مولفه‌ها و ابعاد هستند. کلیه مولفه‌ها نیز با توجه به ضریب مسیر بدست آمده برای آنها بالاتر از $۰/۴$ قرار گرفتند و ۱۲ مولفه شناسایی شده برای مدل ارزیابی خط مشی عمومی (پس از اجرا) مورد تایید قرار گرفتند. ضرایب چهار محور اصلی نیز در سطح قابل قبولی هستند و مدل با داده‌ها برازش مناسبی دارد و یک عامل زیربنایی قلمداد می‌شوند.

شکل ۳- ضرایب استاندارد مسیر

جدول ۸- شاخص‌های نیکویی برازش مدل ارزیابی خط‌مشی عمومی (پس از اجرا)

عنوان شاخص	دامنه مورد قبول	مقدار	نتیجه
کای اسکوتر به درجه آزادی (X2/df)	$X^2/df < 3$	۲ / ۹۶	تایید
ریشه دوم مربعات خطای برآورد (RMSEA)	$RMSEA < 0.09$	۰ / ۰۸۵	تایید
شاخص تعدیل یافته نیکویی برازش (IFGA)	$AGFI > 0.85$	۰ / ۹۰	تایید
شاخص نیکویی برازش (GFI)	$CFI > 0.90$	۰ / ۹۲	تایید

بر اساس جدول فوق همچنانکه ملاحظه می‌شود مشخصه‌ها در سطح قابل قبولی هستند و مدل با داده‌ها برازش مناسبی دارد.

تجزیه و تحلیل سوال فرعی دوم

در این بخش با استفاده از نرم افزار اکسپرت چویس اقدام به رتبه بندی ابعاد و مولفه‌های هر یک از محورهای ارزیابی اجرای خط‌مشی‌های سازمان تامین اجتماعی بارویکرد اقتصادی پرداخته می‌شود.

جدول ۹- اولویت بندی محورهای خط‌مشی‌های سازمان تامین اجتماعی

ردیف	محورهای اصلی	وزن	اولویت
۱	اقتصادی	۰ / ۲۰۵	۳
۲	اجرای خط‌مشی	۰ / ۲۸۸	۲
۳	ماهیت اخلاقی خط‌مشی	۰ / ۱۶۹	۴
۴	ارزیابان مؤثر در خط‌مشی	۰ / ۳۳۸	۱

جدول ۱۰- اولویت بندی مولفه های تحقیق

اولویت	وزن	مولفه ها	ردیف
۴	۰ / ۱۰۸	طرحهای بازنشستگی	۱
۱۰	۰ / ۰۳۴	حفظ اشتغال	۲
۹	۰ / ۰۴۳	تحولات اجتماعی	۳
۲	۰ / ۱۵۲	حمایت گروه های ذینفع	۴
۸	۰ / ۰۶	اثر خط مشی بر موقعیت گروه های هدف	۵
۵	۰ / ۰۹۶	عملکرد و سازمان برای آگاهی از برآیند خط مشی	۶
۶	۰ / ۰۸۹	ابزارهای مورد استفاده	۷
۱۲	۰ / ۰۲	حمایت از ارزیابی خط مشی ها	۸
۱۱	۰ / ۰۳۴	شفافیت خط مشی ها	۹
۳	۰ / ۱۱۳	صلاحیت و توانمندی ارزیابان	۱۰
۷	۰ / ۰۷۱	نحوه برخورد با خط مشی	۱۱
۱	۰ / ۱۷۹	توانایی پیش بینی تغییرات محیطی	۱۲

نتیجه گیری

این پژوهش با هدف شناسایی الگوی ارزیابی اجرای خط مشی های عمومی سازمان تأمین اجتماعی صورت گرفت، از آنجا که ارزیابی موفق خط مشی ها در اجرای مطلوب آنها مؤثر است لذا در این مسیر شناخت ابعاد و مؤلفه های مرتبط با آن ضروری به نظر می رسد که این مهم هدف پژوهش حاضر نیز می باشد، بر اساس یافته های تحقیق، این پژوهش در قالب چهار بعد (ارزیابان خط مشی، ماهیت خط مشی، اجرای خط مشی، بعد اقتصادی) می باشد که در اولویت بندی ارزیابان خط مشی با ۰.۳۳ مهمترین بعد در ابعاد مذکور می باشد. و توانایی پیش بینی تغییرات محیطی با ۰.۱۷ رتبه اول و حمایت از گروههای ذینفع و صلاحیت و توانمندی ارزیابان با ضریب ۰.۱۵، و ۰.۱۱ در اولویتهای بعدی قرار داشت و حمایت از ارزیابی (۰.۱۲)، شفافیت خط مشی (۰.۳۰) و حفظ اشتغال (۰.۳) دارای کمترین رتبه در میان مؤلفه ها را دارا می باشد. ابعاد ارزیابی در اکثر مدلهای و تحقیقات ارائه شده در قالب ابعاد ارزیابان خط مشی، ماهیت و فرایند خط مشی، اجرای مؤثر خط مشی و بعد اقتصادی با آن ارائه گردیده است. بعنوان نمونه بعد (ماهیت و فرایند) از شش بعد ابعاد اهداف، فرایندها و متدها، ساختار و ظرفیت، مدیریت و نقشهای پرداخت (ویلیام تورچیم، ۲۰۰۹). طبق الگوی نیکولو (۲۰۰۷) بعد ارزیابی اقتصادی در سیاست عمومی آن در تشابه با بعد اقتصادی این پژوهش می باشد. این پژوهش از لحاظ بکارگیری ابعاد ارزیابی بیشترین تشابه را با الگوی استالی (۲۰۰۶) دارد و همچنین در پژوهش کافی (۲۰۱۰) از رویکردهای متفاوتی در مورد تحلیل و ارزیابی خط مشی های بهداشتی استفاده نموده و اثربخش ترین تحلیل را تحلیل از زاویه اجزا دانسته است و نگاه تحلیل گرا را به اجرای خط مشی متوجه کرده است. که در این پژوهش بعد اجرای اثربخش آن مورد استفاده قرار گرفت.

در پژوهش استالی (۲۰۰۶) از شاخصهای شفاف بودن ابزار، تدوی استانداردها و شاخصهای یکسان، فناوری، رویکردهای خاص دستیابی به اهداف محیطی، رویکردهای مشوقانه خاتمه دادن به خط مشیهای عمومی غیراثربخش، توجه به تمایلات و ترجیحات شهروندان استفاده شد که در پژوهش حاضر نیز بکار گرفته شد. همچنین برنز و همکاران (۲۰۰۸) پنج بعد: فرایند شکل گیری خط مشی، اجرای منظم، کنترل و نظارت، رهبری و مدیریت، حکمرانی شراکتی را طبقه بندی نمودند که ابعاد فرایند شکل گیری و اجرای منظم آن در دل ماهیت و فرایند خط مشی و اجرای خط مشی پژوهش حاضر بکار گرفته شد.

با توجه به یافته های تحقیق ارزیابان مرثر در خط مشی با ضریب ۰.۳۳ دارای بیشترین رتبه و به ترتیب اجرای خط مشی (۰.۲۸)، بعد اقتصادی (۰.۲) و ماهیت و فرایند خط مشی با ضریب ۰.۱۶ دارای کمترین رتبه در بین ابعاد مؤثر بر ارزیابی خط مشی می باشند.

• طبق نتایج بدست آمده در بعد ارزیابان مؤثر در خط مشی، پایین‌ترین رتبه به توانایی پیش‌بینی تغییرات محیطی اختصاص دارد، که توصیه می‌شود به منظور تقویت آن، با توجه به ترجیحات مشتری و اهمیت حرکت سریع همزمان با تغییرات محیطی و شناخت فرصت‌های جدید سازمان می‌تواند در تلاش مستمر در رسیدن به ساختار مطلوب از استراتژی‌های کنترل برای پاسخ به عدم اطمینان محیط استفاده نماید و با کنترل میزان نفوذ خود بر عوامل محیطی، میزان تلاش درونی خود را بدست آورد.

• با توجه به اینکه طبق نتایج بدست آمده در بعد ماهیت و تحلیل خط مشی، حمایت از ارزیابی دارای ضعیف‌ترین ضریب می‌باشد پیشنهاد می‌شود که ضمن مشارکت فعالانه شهروندان در تمامی مراحل چرخه خط مشی گذاری فراهم نی‌شود و علاوه بر کارآمدی، امکان مشورت و هم‌چنین ارزیابی عمومی کارآمدی را بهبود بخشیده و مبارزه با فساد را به شکلی پیشرفته دنبال می‌کند، نسبت به اصلاح آن اقدام گردد.

فهرست منابع

۱. ادواردز، جک. (۱۳۸۹). *تحقیق پیمایشی: راهنمای عمل*. ترجمه سید محمد اعرابی و داوود ایزدی. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
۲. الوانی، سید مهدی. (۱۳۸۷). *تصمیم‌گیری و تعیین خط‌مشی دولتی*. تهران: انتشارات سمت.
۳. الوانی، مهدی؛ شریف‌زاده، فتاح. (۱۳۹۳). *فرآیند خط‌مشی‌گذاری عمومی*. تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی (ره).
۴. ایمانیان، زهرا؛ منوریان، عباس. (۱۳۹۴). حکمرانی شبکه‌ای و بررسی موقعیت و چالش‌های آن در ایران. *کنفرانس ملی مدیریت دولتی ایران*. تهران، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران.
۵. خاکی، غلامرضا. (۱۳۸۸). *روش تحقیق با رویکردی به پایان‌نامه نویسی*. تهران: نشر مرکز تحقیقات علمی کشور.
۶. دانایی فرد، حسن؛ جاوید، داریوش؛ فانی، علی اصغر. (۱۳۹۲). ارتقای ظرفیت‌گردشگری جمهوری اسلامی ایران: تحلیلی بر ابزارهای خط‌مشی‌گذاری ملی گردشگری. *مطالعات مدیریت گردشگری*، ۱۹ (۱)، ۲۴-۱.
۷. دانش فرد، کرم اله. (۱۳۹۳). *فرآیند خط‌مشی‌گذاری عمومی*. تهران: صفار، چاپ اول.
۸. دانش فرد، کرم اله. (۱۳۹۳). *موانع اجرای خط‌مشی‌های عمومی در سازمان‌های غیردولتی (بخش خدمات پلیس +۱۰ و دفاتر خدمات پیشخوان دولت)*. *فصلنامه مدیریت منابع در نیروی انتظامی*، ۶ (۲)، ۵۰-۳۳.
۹. سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس؛ حجازی، الهه. (۱۳۹۵). *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*. تهران: انتشارات آگاه.
۱۰. شریف‌زاده، فتاح؛ معدنی، جواد. (۱۳۹۴). *اصول و مفاهیم پیشرفته دانش خط‌مشی‌گذاری عمومی*. تهران: انتشارات واژگان.
۱۱. معمارزاده طهران، غلامرضا؛ میرسپاسی، ناصر؛ جلیلی، سودابه. (۱۳۹۲). ارائه مدل برای ارزیابی اثربخشی اجرای خط‌مشی‌های عمومی جمهوری اسلامی ایران در حوزه بهداشت و درمان. *رسالت مدیریت دولتی (مدیریت دولتی)*، ۲ (۴)، ۱۹-۳۱.
۱۲. مقیمی، سید محمد. (۱۳۹۰). *کارآفرینی در نهادهای جامعه مدنی*. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۱۳. منوریان، عباس. (۱۳۹۴). *اجرا و ارزیابی خط‌مشی عمومی*. تهران: انتشارات موسسه کتاب مهربان نشر، چاپ اول.
۱۴. منوریان، عباس. (۱۳۹۴). مدل اجرای خط‌مشی‌های اصلاح‌اداری با رویکرد یادگیری. *مجله مدیریت دولتی (دانشگاه تهران)*، ۲۵ (۱)، ۸۳۹-۸۶۴.
۱۵. میرزایی اهرنجانی، حسن. (۱۳۹۰). *پژوهش‌های کاربردی (۱)*. *مجله دانش مدیریت*، ۱۷ (۲)، ۵۷-۷۱.
16. Alvani, M. & Sharifzadeh, F. (2014). *General policy making*

- process*. Tehran: Allameh Tabatabaie University Press. (in Persian)
17. Alvani, S. M. (2008). *Decision making and determination of governmental policy*. (in Persian)
 18. Becker, G. S. (1983). A Theory of Competition Among Pressure Groups for Political Influence. *The quarterly journal of economics*, 98(3), 25-48.
 19. Brenes, E. R., Mena, M., & Molina, G. E. (2008). Key Success Factors for Strategy Implementation in Latin America. *Journal of Business Research*, 61(6), 590-598.
 20. Chomsky, N. (1992). *Deterring Democracy*. London: Vintage.
 21. Danaeifard, H., Javid, D., & Fani, A. A. (2013). Development of Tourism Capacity in Islamic Republic of Iran: Analysis of Tourism National Policy Making Tools. *Tourism Management Studies*, 19(1), 1-24. (in Persian)
 22. Daneshfard, K. (2014). Obstacles to implementation of public policies in nongovernmental organizations (services section of police +10 and governmental services offices). *Quarterly Journal of Resource Management in Police force*. 6(2), 23-50. (in Persian)
 23. Daneshfard, K. (2014). *Public Policy Making Process*, Tehran: Safar, First Edition. (in Persian)
 24. Edwards, J. (2010). *Practical index*. Translation by Seyyed Mohammad Arabi & Davoud Izadi, Tehran: Cultural Research Center. (in Persian)
 25. Fredrickson BL1, L. MF. (2005). Positive affect and the complex dynamics of human flourishing. *US National Library of Medicine*, 60(7), 678-86.
 26. HajiPour, I., Foruzandeh, L., Danaeifard, H., & Fani, A. (2016). Planning Pathology Pattern for Public Policy Implementation in Iran. *Military Management Quarterly*, 58(3), 1-23. (in Persian)
 27. Hawelett, M. & Ramesh, M. (2003). *Studying public policy*. Toronto : Oxford, university press.
 28. Imanian, Z., and Monavarian, A. (2015). *Network Governance and investigation of its Situation and Challenges in Iran, The First National Conference on Iran public Administration*. Tehran: Faculty of Management in University of Tehran. (in Persian)
 29. Khaki, Gh. R. (2009). *Research method with an approach to dissertation writing*. Tehran: Publication of Iran Scientific Research Center. (in Persian)
 30. Lamb, N. (2017). Politics and policy of mental health. *International Journal of Human Rights in Healthcare*, 10(3), 160-162.
 31. Levine, C. H. , & Thurber, J. A. (1986). *Reagan and the*

- intergovernmental lobby: Iron triangles, cozy subsystems, and political conflict*. In A. J. Cigler & B. A. Loomis (Eds.), *Interest group politics* (2nd ed.), Washington DC: CQ Press.
32. Memarzadeh Tehran, Gh. R., Mirsepasi, N., and Jalili, Soodabeh. (2013). Presenting a model to assess the effectiveness of Islamic Republic of Iran public policies implementation in the field of healthcare. *Public management mission (public management)*. 2(4), 19-31. (in Persian)
33. Mirzaei Ahranjani, H. (2011). Applied Research (1), *management knowledge Journal*, 17(2), 57-71. (in Persian)
34. Moghimi, S. M. (2011). *Entrepreneurship in Civil Society Organizations, Tehran*. Tehran University Press: Publishing & Printing Institute. (in Persian)
35. Monavarian, A. (2015). Implementation model of Administrative Reformation policies with Learning Approach. *Journal: Public Administration (University of Tehran)*, 25(1), 839 - 864. (in Persian)
36. Monavarian, A. (2015). *Implementing and evaluating general policy*. Tehran: Publication of Mehraban nashr book institute, First Edition. (in Persian)
37. Mugwagwa, J., Daniel, E., and Sylvia de, H. (2015). Assessing the implementation and influence of policies that support research and innovation systems for health: the cases of Mozambique, Senegal, and Tanzania. *Health Research Policy and Systems*, 13(1), 13-21.
38. Qiu, Zh., Hanqin King Chong, C.L. (2009). Tourism policy implementation in mainland China: an enterprise perspective. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 14(1), 38 – 42.
39. Sarmad, Z., Bazargan, A., & Hejazi, E. (2016). *Research Methods in Behavioral Science*. Tehran: Agah Press. (in Persian)
40. Seth D. Kenbeek, Christopher Bone, Cassandra Moseley. (2016). A network modeling approach to policy implementation in natural resource management agencies. *Computers, Environment and Urban Systems*, 57(2), 155 –177.
41. Sharifzadeh, F., & Madani, J. (2015). *Advanced principles and concepts of public policy making knowledge*. Tehran: Vajegan Press. (in Persian)
42. Wagner, P., and Wollmann, H. (1991). Beyond Serving State and Bureaucracy: Problem-oriented Social Science in (West) Germany. *Knowledge and Policy*, 4(12), 46-88.

شرویش گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی